

הרב יחיאל מיכל הכהן טרעגער
קרית יואל יצ"ו

בדין עבר על איסור תורה או איסור דרבנן ביו"ט

ביאור שיטת שו"ע הרב

היות שדיני עבר במזיד ועשה מלאכה ביום טוב באיסור תורה או באיסור דרבנן יש בהם מבוכה גדולה בהפוסקים, ע"כ הננו לציין כאן לכמה אחרונים שדנו בזה, ובעיקר בדעת השו"ע הרב שיש בדבריו כמה סתירות בזה.

דין עבר על איסור תורה או דרבנן בשבת

(א) הנה לגבי שבת נפסק בשו"ע (ריש סי' ש"ח), דאם עבר אדאורייתא בשבת, אם הוא במזיד אסור לו לעולם ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד, ובשוגג אסור בו ביום גם לאחרים ובמוצאי שבת מותר גם לו מיד, ואם עבר אדרבנן עיין חיי אדם (כלל ט' הי"א) דבמזיד אסור בשבת גם לאחרים ובמוצאי שבת מותר גם לו, ובשוגג מותר גם לו אפילו בו ביום, וכן פסק המ"ב (שם ביה"ל ד"ה המבשל וסי' של"ט סק"ה ושעה"צ סק"ד), וכן דעת השו"ע הרב (סי' שי"ח ס"א וסי' של"ט ס"ז) כמו שביארו במנחת פתים (ריש סי' שי"ח) וקצות השלחן (סי' קכ"ד סק"ג) ותהלה"ד (סי' רנ"ג סק"ה וסי' שי"ח סקי"ד וסי' של"ט סק"ה) ומסגרת השלחן (על קיצור שו"ע בהקדמה לסי' פ' אות ז'), וזהו שלא כדעת הפרמ"ג (בביה"ל שם ובכמה מקומות) דסובר שדינו כעבר אדאורייתא.

עבר איסור דרבנן ביום טוב במזיד אם מותר לנו ביום

(ב) וכל זה בשבת אבל ביום טוב עדיין צ"ע, דהנה המחבר (סי' תק"ג ס"א) כתב דאסור לאפות ולבשל ולשחוט ביום טוב לצורך מחר, ולא דוקא ליום חול אלא אפילו הוא שבת או יום טוב כו', ובסוף כתב דאם עברה ובשלה מותר לאכלו, ומסתמת הדברים משמע דאף במבשל במזיד לצורך חול מותר התבשיל, וכן פסק הפרי חדש שם, וכן מבואר יותר בלשון המחבר (סי' תקכ"ז ס"ג) דכתב, אם עבר במזיד (או בשוגג) ובישל כמה קדירות שלא לצורך יום טוב מותר לאכלן בשבת או בחול. הרי דגם בבישל במזיד לצורך חול מותר לאכלו, וכן כתבו בראש יוסף (ביצה י"ז ע"ב ד"ה אמנם) ושו"ע הרב (סי' תק"ג ס"ג) ומנחת פתים (שם) ושו"ת חבלים בנעימים (ח"ג סי' ל').

ובלשון המחבר אינו מפורש אם גם ביום טוב מותר לאכלן או שמותר רק במוצאי יום טוב מיד, אבל בפרמ"ג (סי' תק"ג א"א סק"ג) כתב דשגג או הזיד שרי ביום טוב בו ביום, ובספרו ראש יוסף (שבת ל"ט ע"ב ד"ה מריש) כתב לדייק כן מהרשב"א שהוא המקור לדברי המחבר הנ"ל עיין בב"י (סוף סי' תק"ג), ובהסכמות מהר"ם אריק זצ"ל לספר נועם מגדים (להפרי מגדים בהערות אות ט') ובשו"ת אמרי יושר (ח"א סי' קס"ז) מפרש כן בדברי הפרמ"ג שם, ולא הביא דברי הפרמ"ג וראש יוסף הנ"ל דכתב בפירוש כן, ולפי דבריהם נראה דמה שכתב המחבר (סי' תקכ"ז) הנ"ל דמותר לאכלן בשבת או בחול, היינו משום דמירי שכוונתו לבשלו ליום מחר שאין צריך לו עוד לאותו היום, ע"כ כתב דמותר אז לאכלן, אבל אין הכי

נמי אם חזר מדעתו ורוצה לאכלן ביום טוב עצמו אין שום חשש ומותר לאכלן, וכן פסק בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ה'), וכן מבואר באליהו רבה (סי' תק"ב סק"ג) שאביא להלן (אות ה'), ובשו"ת חבלים בנעימים הנ"ל, ולפי זה מבואר דיום טוב קיל משבת דגם בעבר במזיד מותר בו ביום, משא"כ בשבת דאפילו עבר רק אדרבנן אסור בו ביום, וזה כונת הרשב"א הנ"ל שבבית יוסף דכתב דרק בשבת אסרו במזיד אבל ביום טוב כלל לא.

ג) ובשו"ע הרב (סי' תק"ג ס"ג) כתב בזה"ל, המבשל במזיד ביום טוב לצורך החול הרי תבשיל זה מותר 'במוצאי יום טוב מיד' אפילו להמבשל עצמו וכו', ולא ראו חכמים לקונסו על איסורי יום טוב הקלים אלא על איסורי שבת החמורים הוא שקנסו וכו', וכן הדין בעושה שאר מלאכת אוכל נפש לצורך החול וכו'. מלשונו משמע דבמזיד אינו מותר באותו היום רק במוצאי יום טוב מיד, וכן הבין בדעתו במנחת פתים (סי' תק"ג) ובהערות לנועם מגדים ובאמרי יושר הנ"ל, ברם בבצל החכמה הנ"ל (אות ה') חולק על המנחת פתים, ומפרש דגם השו"ע הרב מודה דמותר באותו היום, וכתב דכן מוכרח מדבריו (בסי' תק"ב ס"א) שכתב ואם עבר ועשה [אש] מותר להשתמש בהאש ביום טוב, שלא קנסו חכמים להעושה מלאכה ביום טוב כמו שקנסו להעושה מלאכה בשבת החמורה. והבצל החכמה לא ראה הערות הנ"ל דשם האריך המנחת פתים בבירור דעת השו"ע הרב, אבל גם שם לא הביא המנחת פתים דברי השו"ע הרב (בסי' תק"ב) הנ"ל דמשמע כהבצל החכמה, שוב יצא לאור המנחת פתים מחדש עם הרבה הוספות, ושם (סי' תק"ב) כבר הקשה דהשו"ע הרב סותר עצמו (מסי' תק"ב לס' תק"ג) ונשאר בצ"ע, ועיין עוד לקמן בזה.

עבר איסור תורה ביום טוב במזיד אם מותר לבו ביום

ד) והנה להני שיטות הנ"ל שסוברים דמותר גם לבו ביום עדיין יש לבאר אם זה רק כשעבר על איסור דרבנן במזיד, או ה"ה כשעבר על איסור תורה במזיד, וברשב"א הנ"ל שכתב להקל בעבר ואפה כתב הטעם כיון שאין כאן רק איסור דרבנן, דמן התורה מותר דאיכא הואיל. א"כ לפי"ז נראה דרק בעבר במזיד על איסור דרבנן מותר בו ביום, וכן כתב הלבוש (סי' תק"ג ס"א), וכן סובר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ס"ח), וכן מבואר בבית מאיר (סי' תק"ה ד"ה הן), ובחבלים בנעימים הנ"ל מדייק כן מסוגיות הגמרא בביצה (י"ז) ובראשונים שם דרק באיסור דרבנן מותר, וכתב דגם מה שמקיל השו"ע הרב (סי' תק"ב) הנ"ל הוא רק משום דסובר שאיסור הולדת אש אסור רק מדרבנן עיי"ש, ולפי זה אין הכי נמי אם עשה מלאכה סמוך לחשיכה שאז אין היתר של הואיל, אז דינו כעבר במזיד בשבת שאסור לו לעולם, וכן נוטה הפרמ"ג בהרבה מקומות, עיין מנחת פתים דהביא כן מהפרמ"ג (פתיחה להלכות יום טוב פ"ב אות ה'), וכן הוא בנועם מגדים שם ועיי"ש בהגהות מנחת פתים, וכן בשו"ת מגידות (סי' ק"י וקי"א) ובראש יוסף (ביצה י"ז ע"ב ד"ה וראיתי).

ה) ובמחבר (סי' תק"ב ס"א) כתב דאסור להוליד אש חדש ביום טוב, והביא המג"א (סק"א) מהמגיד משנה דאם הוציא אש מותר להשתמש בו, אבל הט"ז (סק"א) חולק על המגיד משנה, דכיון שאסור מן התורה להוציא אש א"כ דינו כעבר במזיד בשבת ובישול דאסור לו, ואין חילוק בזה בין יום טוב לשבת. אבל האליהו רבה (סק"ג) חולק על הט"ז, וכתב דאשתמיטתיה דברי הרשב"א הנ"ל דסובר דרק בשבת אסרינן במזיד, ברם לפי הנ"ל דרשב"א אינו מקיל במזיד ביום טוב רק באיסור דרבנן, כתב הפרמ"ג (מש"ז שם סק"ב), ועיין גם בהפתיחה ובמגידות וראש יוסף הנ"ל דלא קשה מידי, דהט"ז סובר שאיסור הולדת אש הוא

מן התורה ע"כ החמיר במזיד כמו בשבת, אבל לדין שסוברין שהאיסור הוא רק מדרבנן, אין הכי נמי דאז קיל יותר משבת ומותר גם לבו ביום, ובחבלים בנעימים הנ"ל הסביר ג"כ דהט"ז לשיטתיה, שסובר שאסור מן התורה ע"כ החמיר בעבר, אבל לדין שאסור רק מדרבנן יפה כתב השו"ע הרב (סי' תק"ב ס"א) להקל.

ולפי"ז גם מה שכתב השו"ע הרב (סי' תק"ב) הנ"ל אחר שכתב דאיסור מוליד הוא משום דדומה קצת למלאכה, ואם עבר ועשה מותר להשתמש בהאש ביום טוב, שלא קנסו חכמים להעושה מלאכה ביום טוב כמו שקנסו להעושה מלאכה בשבת החמורה. הוא רק מטעם דעבר על איסור דרבנן, אבל אם עבר אדאורייתא אין הכי נמי שאז דינו כמו בשבת, וגם בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' ח') מקיל בעבר במזיד והוליד אש כיון דלדין אסור רק מדרבנן, נמצא מזה דרק בעבר על איסור דרבנן במזיד ביום טוב מותר בו ביום, אבל אם עבר על איסור תורה דינו כמו בשבת ואסור לו לעולם.

עבר ביום טוב על איסור תורה אם מותר לו במוצאי יום טוב מיד

1) ולפי שיטת הנ"ל דבעבר במזיד ביום טוב מותר גם בו ביום, מובן מה שכתב הרשב"א דרק בשבת אסור במזיד ולא ביום טוב, וכן כתב בשו"ע הרב (הנ"ל בסי' תק"ב ותק"ג), דלפי הנ"ל יש חילוק בין שבת ליום טוב בעבר אדרבנן, דבשבת אסור בו ביום גם לאחרים וביום טוב מותר גם לו, אבל המהר"ם אריק בהערות להנועם מגדים ובאמרי יושר הנ"ל שהבין בדעת השו"ע הרב דגם ביום טוב אסור בו ביום, הקשה עליו דלפי דבריו אין חילוק בין שבת ליום טוב, דגם ביום טוב אסור בו ביום, א"כ קשה דבריו (שבסי' תק"ג) שכתב דיום טוב קיל, ועל כן כתב לחדש דדעת השו"ע הרב דגם בעבר על איסור תורה ביום טוב מותר לו במוצאי יום טוב מיד, כגון שעבר במזיד ובישל סמוך לחשיכה דלא שייך הואיל, מ"מ מותר לו במוצאי יום טוב מיד, ובפרט זה יום טוב קיל משבת, אבל בעבר אמזיד דרבנן אין חילוק בין שבת ליום טוב, ועיי"ש מה שכתב להסביר טעם השו"ע הרב שהקיל גם בעבר אדאורייתא, ועיי"ן גם בראש יוסף (ביצה י"ז ע"ב ד"ה אמנם), ובאמרי יושר שם בסוף רוצה לומר דאפשר שגם השו"ע הרב אוסר בו ביום רק לו ולא לאחרים ונשאר בצ"ע.

ולפי זה יש לנו מחלוקת בעבר אדאורייתא ביום טוב אם קיל משבת, ברם לפי הבצל החכמה הנ"ל דמפרש שגם השו"ע הרב מודה דבעבר על איסור דרבנן במזיד מותר באותו יום וכדעת שאר אחרונים, אין לנו שום הכרח להקיל בעבר אאיסור תורה, דהרי יש לנו חילוק אחר בין שבת ליום טוב, והבצל החכמה אם כי לא ראה דברי מנחת פתים הנ"ל בהערותיו, אבל הרי יש לו ראייה מהשו"ע הרב עצמו (בסי' תק"ב), דמיירי שם מאיסור דרבנן ומ"מ מקיל באותו יום להשתמש בו, וזהו שלא כדעת המנחת פתים דכתב דדעת השו"ע הרב הוא להחמיר בזה, א"כ קשה להקל בעבר במזיד על איסור תורה נגד דעת שאר אחרונים הנ"ל, ופלא על המנחת פתים שלא הביא שם דברי השו"ע הרב הנ"ל וצ"ע, ומה שהביא שם ראייה משו"ע (סי' ת"ה) עיי"ן עוד להלן בזה.

להמתירים בעבר איסור דרבנן ביום טוב כמזיד שמותר לבו ביום אם הוא בכל המלאכות

2) ועד כאן ביארנו דדעת רוב אחרונים הנ"ל הוא, דבעבר על איסור דרבנן במזיד ביום טוב

מותר אפילו לבו ביום, וזה מבואר בשני דינים הנ"ל, א' בעבר ובישל לצורך חול, ב' בעבר והוציא אש ביום טוב, ברם אם דבר זה הוא יסוד לכל מלאכת דרבנן ביום טוב יש מבוכה גדולה בהאחרונים, דברמב"ם (הלכות שבת פכ"ג הט"ו) כתב המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב בשוגג יאכל מה שהתקין, במזיד לא יאכל עד מוצאי שבת. הרי מזה דאפילו עבר במזיד רק איסור דרבנן מ"מ אסור באותו היום, ועיין בבצל החכמה הנ"ל דסתירה כעין זה יש גם בהרשב"א ומאירי עיי"ש באריכות, א"כ ראינו דאין זה יסוד לכל הלכות יום טוב, וצ"ע הנפקא מינה ביניהם אמתי מותר ואמתי אסור, ואעתיק כאן שני דרכים שראיתי באחרונים.

בשו"ת תורת חסד (ח"א סי' כ"ח אות ב') כתב ליישב על פי מה שכתב הלחם משנה (הלכות יו"ט פ"ו ה"י), דבטבילת כלים והפרשת תרומות ומעשרות כיון דפירי ומאני הם דברים שאפשר לשאול מחבירו, לכך אסורים לעולם אפילו לית ליה אחריני, משא"כ תבשיל וכהאי גונא שאי אפשר בשאלה לא גזרו עליהם כלל אפילו יש לו אחריני, וכן מסיק שם להלכה דהגם שהקילו בבישול שלא לצורך יום טוב לאכול בו ביום אפילו במזיד, מ"מ במעשר פירותיו ומטביל כליו אסור אף ביום טוב, ועיי"ש מה שדן באריכות בדין אם הגעיל כלי ביום טוב, ברם דין הולדת אש ביום טוב עדיין אינו מיושב לפי דרך זו דהרי אפשר בשאלה, ועיי"ש שלא העיר מדין זה, ואפשר דסובר כהבצל החכמה הנ"ל (באות ט"ו) דכתב שם דזה יותר קיל משאר אסורים, כיון שאינו נהנה מגוף האש, וכעין זה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ס"ח) דזה קיל, דאין זה מעשה יום טוב ממש דבכל שעה מתחדש אש חדש, אך כל יסוד זה הוא לפי דברי הלחם משנה, אבל עיין בחיי אדם (כלל ט' בנשמת אדם ס"ט) דכתב על הלחם משנה דדבריו הם דוחק גדול, וכן כתב בראש יוסף (ביצה י"ז ע"ב ד"ה תנן) דהוא דוחק.

ח) ובחיי אדם שם כתב חילוק אחר, דלעשר פירותיו ולטבול כליו הם דברים שאסור בשבת וביום טוב, ע"כ אסור בעבר במזיד בין בשבת וביום טוב, אבל לבשל ביום טוב אין במלאכה גופא איסור כלל דביום טוב מותר לבשל, אלא שאיסורו הוא אם הוא לשבת לכן אפילו עבר ובישול מותר. וגם בבצל החכמה הנ"ל דרך בדרך זה ולא הביא שם דברי החיי אדם, וכעין זה כתב בתורת חסד שם, ובאור שמח (הלכות יו"ט פ"ד הי"ז) כתב דכל דבר ששוין איסורו בשבת וביום טוב, גזרו ביום טוב אטו שבת, משא"כ בבישול דלא שייך השווי עיי"ש, ולפי דרך זה מיושב ג"כ סתירה הנ"ל, אלא שהדין של הולדת אש אינו מיושב גם לפי זה, וצריכים אנו לדברי הבצל החכמה ושבט הלוי הנ"ל, ועיי"ש בבצל החכמה (אות י"א) מה שכתב באופן אחר ליישב הסתירה.

העולה לנו מזה, דלפי שני דרכים הנ"ל לאו בכל מלאכת יום טוב התירו בעבר במזיד, וכן פסק הבצל החכמה שם להלכה וכן בתורת חסד הנ"ל עיי"ש, ולפי דבריהם היא מיושב מה שהעיר המהר"ם אריק שם משו"ע (סי' ת"ה ס"ט), דפירות שיצאו חוץ לתחום במזיד לא יאכלו והיינו כשיצאו על ידי ישראל, ומבואר בשו"ע דדין זה מיירי גם ביום טוב, ומוכח מזה דאפילו אם עבר אדרבנן במזיד ביום טוב אסור בו ביום, וזה סותר להדין של עבר ובישול דמותר, אבל לפי הנ"ל ניחא דגם שם אפשר בשאלה, וה"ה שתחומין אסור ביום טוב כמו בשבת, ע"כ בזה לא התירו מלאכת יום טוב בעבר במזיד ודינו כמו בשבת שאסור בו ביום.

ט) ברם דברי השו"ע הרב עדיין אינו מיושב לפי דרכים הנ"ל כמו שהעיר בבצל החכמה הנ"ל (אות ט"ו), דהרי כתב בהיתר הולדת אש דלא קנסו חכמינו ז"ל במלאכת יום טוב, ושם הרי הוא מלאכה שאסור ביום טוב כמו בשבת, וה"ה שאפשר בשאלה, א"כ צ"ע מאי שנא

מדין מעשר שאסור בו ביום, [ומה שכתב בסי' תק"ג הנ"ל לא קשה, דשם מיירי ממלאכה המותרת ביום טוב וכמו שכתב שאר מלאכת אוכל נפש ויל"ע], אלא שבאמת יש שיטות הסוברים דבכל מלאכת יום טוב שאסור רק מדרבנן מותר במזיד אפילו בו ביום, א"כ יש לומר דכן הוא גם דעת השו"ע הרב, ואעתיק כאן דברי הפוסקים שהולכים בשיטה זו.

הנה בחבלים בנעימים הנ"ל אחר שכתב דאיסור דרבנן ביום טוב מותר במזיד הביא דברי הרמב"ם הנ"ל, והביא מספר הקובץ (על הרמב"ם פכ"ג הט"ו) דמפרש בכונתו, דמה שכתב לאסור במזיד הוא רק בשבת דחמיר, וקנסו אפילו בדבר שאסור רק מדרבנן, ומדייק כן בלשונו דכתב במזיד לא יאכל עד מוצאי שבת. ולא כתב מוצאי יום טוב, ולפי זה פסק שם להקל בכל איסורי דרבנן ביום טוב, ומפרש שם דכן דעת השו"ע הרב (סי' תק"ב) הנ"ל, ובשו"ת שואל ומשיב (מהוד"ב ח"א סי' צ"ג ד"ה ובוזה ישבתי) כתב ג"כ לפרש כן בדברי הרמב"ם, ובשו"ת נטע שעשועים (סי' ד') המובא בשו"ת מהרש"ם (ח"ב סי' צ"ה) כתב ג"כ דהרמב"ם סובר כהרשב"א הנ"ל, וע"כ מותר ביום טוב בטבל במזיד או במעשר עיי"ש בסוף, אלא שלא הביא דברי הרמב"ם הנ"ל, וכדי שלא יסתור דבריו על כרחך צריכים לומר דמפרש כן בדעת הרמב"ם.

(י) ובשו"ת חוט השני (סי' ע') נוטה להקל באשה שטבלה שלא בזמנה ביום טוב במזיד, על פי דברי הרשב"א הנ"ל אפילו אם נדמהו למעשר, וכ"ש בזה שהוא איסור יותר קל. ומבואר ג"כ שמקיל בכל מלאכת יום טוב, [ומה שחלק עליו בתורת השלמים סי' קצ"ז סק"ג מובא בדעת תורה או"ח סי' תק"ב ס"א, דדברי הרשב"א אינם מוסכמים לרוב פוסקים צ"ע, לפי כל האחרונים שהבאתי דלא משמע כן, ועיין גם בשו"ע הרב סי' ת"ה ס"ט דכתב דאנן קיימא לן כהרשב"א, הביאו במהר"ם אריק הנ"ל, ומה שהביא מהעולת שבת סי' תק"ג סק"ג ג"כ צ"ע, דהלא מסיק שם לסמוך להקל על שיטת הרשב"א], וכן פסק בשבט הלוי הנ"ל דבאיסור תורה לכולי עלמא גם להרשב"א דומה לשבת, ובאיסור דרבנן דעת הרשב"א שמותר בכל אופן, ולפי זה מיושב דעת השו"ע הרב ממה שהקשה עליו הבצל החכמה הנ"ל, דדעתו כפוסקים הנ"ל דגם להרמב"ם מותר בהפריש מעשר במזיד ביום טוב.

אלא שעדיין צ"ע גם בדרך זה, דסתירת הרשב"א והמאירי שהקשה הבצל החכמה שם אינם מיושבים בזה, דהם כתבו בפירוש דגם ביום טוב אסור בהטביל כליו במזיד עיין בצל החכמה (אות י"ד ובריש התשובה), א"כ מבואר שלא כל מלאכה דרבנן מותר, והאחרונים הנ"ל החבלים בנעימים ונטע שעשועים וחוט השני ושבת הלוי לא הביאו דברי הרשב"א בעבודת הקודש (שער ג' אות ד'), א"כ עדיין צ"ע, וה"ה שצ"ע מדין פירות שיצאו מהתחום (בסי' ת"ה) דמבואר בפירוש דגם ביום טוב אסור במזיד במלאכת דרבנן, וכמו שהעיר המנחת פתים הנ"ל, ופלא על שאר האחרונים שלא העירו משם וצ"ע.

י"א) ולאור כל הנ"ל דעת השו"ע הרב צ"ע, דהגם שמה שהקשה הבצל החכמה עליו דדבריו הם נגד הפוסקים שהביא שם, דסוברים שלא בכל מלאכת יום טוב דרבנן מותר במזיד, יש ליישב דסובר כהחבלים בנעימים הנ"ל ודעימיה דבכל מלאכת דרבנן מותר ביום טוב במזיד, מ"מ עדיין קשה מהדין של תחומין (בסי' ת"ה) דמבואר להחמיר, ואם נפרש דעתו כמנחת פתים הנ"ל דבו ביום אסור בכל אופן, קשה ממה שכתב להקל (בסי' תק"ב) וכמו שכתב הבצל החכמה.

י"ב) ונראה דאולי יש ליישב שיטת השו"ע הרב ונאמר, דשיטתו הוא כמו שכתב בחבלים בנעימים הנ"ל דבכל מלאכת יום טוב שעבר במזיד מותר אפילו בו ביום, והא דקשה מדין

פירות שיצאו חוץ לתחום יש לומר דשם דינו חמור, והטעם דבשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קמ"ז ד"ה באתי) כתב להקשות על המג"א (סי' ת"ה סקי"ד), שסובר דמי שעשה מלאכה דרבנן במזיד ואין לו פירי אחריני מותר לו לאכלו בשבת. דלפי זה קשה למה ביצאו פירות חוץ לתחום במזיד אסור אפילו אין לו פירי אחריני, וכתב דנראה דלכך אסור במזיד שלא במקומן אפילו היכא דלית ליה פירי אחרינא, אע"ג דבשאר איסור דרבנן כגון מעשר ומטביל במזיד מותר, דכיון שהם שלא במקומן ואסור להזיזם ממקומן גזרינן דלמא יוציאם חוץ לארבע אמות, ואע"ג דבשוגג מותר ולא גזרינן אף דאסור ג"כ להזיזם ממקומם, צריך לומר דשאני מזיד כיון דפשע גזרינן טפי כו'.

ולפי זה יש לפרש דה"ה להשו"ע הרב, הגם שבשאר איסור דרבנן סובר דמותר ביום טוב במזיד בכל אופן, מ"מ ביצאו חוץ לתחום החמיר יותר מחשש הנ"ל, ולפי זה יהא מיושב דעת השו"ע הרב מהערות המנחת פתים בהערותיו הנ"ל, ואין הכרח לומר שדעתו שגם בעבר ובישל במזיד ביום טוב אסור בו ביום כמו שכתב המנחת פתים, אלא שגם דעתו כדעת שאר הפוסקים הנ"ל שמותר גם בו ביום וכמו שכתב הבצל החכמה, והא דפירות שיצאו מהתחום שאני כמו שכתב המהרש"ג הנ"ל, וה"ה שלפי זה אין הכרח לחידוש המנחת פתים דלהשו"ע הרב בעבר במזיד אדאורייתא ביום טוב קיל משבת, דבלאו הכי יש חילוק בין שבת ליום טוב והיינו בעבר במזיד אדרבנן, דביום טוב מותר בו ביום משא"כ בשבת, אבל בעבר אדאורייתא יש לומר דדינו כשבת וכדעת הפוסקים הנ"ל, כן נראה בעזרת השם.

י"ג) נמצא מכל זה, בעבר ביום טוב במזיד על איסור תורה, דינו כמו בשבת שאסור לו לעולם כמבואר (באות ד-ו) לרוב פוסקים, ואם עבר אדרבנן אם הוא בבישול שעבר ובישל או שהוליד אש חדש אז מותר אפילו לבו ביום כמבואר לעיל (אות ב-ה ואת ז), וגם השו"ע הרב מודה בזה, אבל בשאר איסור דרבנן הגם שיש כמה אחרונים שסוברים שגם זה מותר לבו ביום כמבואר לעיל (אות ט-י), ולפי דברינו יש לפרש כן בדעת השו"ע הרב, חוץ מפירות שיצאו מהתחום כמבואר (אות י"ב), מ"מ למעשה קשה להקל בזה כיון דלהרשב"א נראה שאסור וכן מהמאירי שהביא הבצל החכמה, וכן פסקו כמה אחרונים כמבואר לעיל (באות ז-ח), ע"כ נראה שיש להחמיר בזה.

ולמעשה עדיין יש לעיין בכל המראה מקומות שמצויין בדברינו שדנו שם בעוד כמה ראיות, ועיין גם בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' צ"ד) ושו"ת תורת חסד (סי' כ"ט) ושו"ת האלף לך שלמה (סי' של"ז) ודעת תורה (סי' שי"ח ס"א) וראש יוסף (ביצה ל"א ע"ב ד"ה משנה), ונגעתי בכל זה רק במקצת מן המקצת כדי לברר דעת השו"ע הרב על פי מה שביארו הפוסקים הנ"ל, והשי"ת יצילנו משגיאות.

העולה מכל הנ"ל בביאור שיטת השו"ע הרב, עבר על מלאכה בשבת במזיד אם הוא איסור תורה אסור לו לעולם, ואם הוא איסור דרבנן מותר לו במוצאי שבת (אות א'), וביום טוב אם עבר במזיד על איסור תורה דינו כמו בשבת (אות ו'), ואם הוא איסור דרבנן כגון שבישל לצורך חול או עשה אש חדש מותר אפילו לבו ביום (אות ג'), וגם בשאר מלאכת דרבנן יש לומר שהדין כן חוץ בפירות שיצאו מהתחום (אות ט-י"ב).